

**O LUCRARE DE EXCEPȚIE DIN COLECȚIA MUZEULUI NAȚIONAL
BRUKENTHAL, EXPUSĂ LA BUDAPESTA ȘI LUXEMBURG
PROBLEME DE CONSERVARE**

Dorina Țiplic

Muzeul Național Brukenthal a fost solicitat să colaboreze la expoziția: „*SIGISMUNDUS REX ET IMPERATOR. Art and Culture under the Last Ruler of the Luxemburg Dynasty, 1387-1437*”, organizată la Muzeul de Artă din Budapesta (Szépművészeti Múzeum,) în perioada 17.03.2006 – 18.06.2006 și itinerată în perioada 13.07.2006 – 15.10.2006 la Muzeul Național de Istorie și Artă din Luxemburg (Musée National d’Histoire et d’Art).

Proiectul expoziției a fost elaborat de un colectiv de istorici de artă ai muzeului din Budapesta, cu sprijinul unei echipe internaționale de specialiști. Această grandioasă expoziție a fost dedicată personalității complexe a lui Sigismund de Luxemburg – rege al Ungariei (1387 - 1437), rege (din 1410) și ulterior împărat al Sfântului Imperiu Roman (din 1433), subliniind strălucita sa carieră politică și militară, dar mai ales patronajul său artistic și cultural. Expoziția a evidențiat nu doar complexa personalitate a lui Sigismund, ci a oferit și imaginea fenomenului artistic și cultural al vremii. Prin exponatele care au oglindit epoca respectivă, expoziția a fost o adevărată restituire a artei și culturii medievale și renascentiste de la sfârșitul secolului al XIV-lea și prima jumătate a secolului al XV-lea.

Expoziția a cuprins 350 de lucrări, provenind din peste 100 de biblioteci, muzee și tezaure a unor catedrale renumite, printre care menționăm: Die Bayerische Staatsbibliothek și Die Staatliche Graphische Sammlung din Munchen, British Museum din Londra, Bibliotheque Nationale și Musée Louvre din Paris, Metropolitan Museum din New York, Muzeul Național Brukenthal din Sibiu, Kunsthistorisches Museum și Die Österreichische Nationalbibliothek din Viena sau Biblioteca Vaticanului, alături de piesele care au provenit din colecțiile naționale ungare.

Muzeul nostru a participat la această expoziție cu patru piese de argintărie, capodopere ale artei orfevrăriei transilvănene și cu trei sculpturi în piatră, de la începutul secolului al XV - lea.

În studiul actual o să mă opresc asupra problemelor de conservare pe care le-a ridicat Grupul statuar „PIETĂ” pentru a participa la această expoziție.

Sculptura (Î. 92 cm, L. soclu 56 x 47 cm L. Isus 67 cm, LA.42 cm, greutatea cca. 200 kg, nr. inv. S 311), este realizată din gresie cenușiu – gălbuie, fin granulată și relativ omogenă, de un autor necunoscut, fiind sculptată dintr-un singur bloc de piatră, cu o finisare deosebită făcută prin șlefuire, dar nu și prin lustruire.

Distingându-se printr-o finețe excepțională de execuție, grupul statuar „Pietà” este cel mai de seamă reprezentant al goticului matur, așa-zisul stil „moale” sau „molatec” din Transilvania. Inițial sculptura a fost atribuită de V. Roth meșterului Ulrich din Brașov și datată în primul deceniu al secolului al XVI-lea. Cercetările mai recente au stabilit că lucrarea este foarte probabil o operă din ambianța boemo-austriacă, realizată în jurul anului 1400, de un artist rămas necunoscut.

Piesa provine din colecția preotului Michael J. Ackner din Gușterița/Hammersdorf - achiziționată ulterior de Societatea de Științele Naturii, care a vândut-o în 1876 Muzeului Brukenthal. Grupul statuar este păstrat fragmentar, Maria este așezată

pe o piesă de mobilier gotic ținând pe genunchi torsul neînsuflețit al lui Isus. Trăsăturile gingașe ale chipului Madonei, expresia durerii sale interiorizate și faldurile grele ale maforionului, ce ritmează compoziția, sunt realizări foarte reușite ale acestui tip elegiac, cultivat îndeosebi în atelierelor din Bohemia.

Constatarea stării de conservare a lucrării a fost efectuată de către o comisie de specialiști din care au făcut parte istorici de artă, restauratori și conservatori de la Muzeul de Artă din Budapesta și Muzeul Național Brukenthal. S-a menționat că piesa era deteriorată parțial. Din compoziția lucrării lipsesc capul și picioarele lui Isus, în urma atitudinii iconoclaste, care a distrus multe lucrări de artă cu imaginea Mariei, în timpul instaurării reformei religioase, motiv pentru care desigur că nu s-a pus problema reconstituirii integrale a fizionomiei personajelor.

Fisurile principale așezate reticular, mai ales în partea din spate a sculpturii, sunt destul de adânci, dar cu o lățime de mică importanță (câteva sutimi de mm), nu afectează aspectul estetic al lucrării, dar având în vedere că lucrarea de artă trebuia transportată la cele două expoziții, puneau probleme de rezistență piesei. Degradările prezente (fisuri paralele sau altele care se întretaiau cu stratificația mineralului, dezlipirile în formă de scoică cu modificări ale aspectului de suprafață, fărâmițarea pietrei și prezența sărurilor solubile în apă) sunt specifice tipului de deteriorare care își are originea în componenții naturali ai mineralului respectiv, în modificările petrecute în ei. Suprafața sculpturii prezenta un grad redus de murdărie, însă era mai evidentă culoarea cenușie-maronie a urmelor de grăsime depuse de mâinile vizitatorilor. Contururile detaliilor nedeteriorate s-au păstrat deosebit de pronunțate (bucle de păr, fragmente de drapaj).

Lucrarea a necesitat intervenții de conservare și restaurare pentru încetinirea în continuare a reacțiilor din structura mineralului (stoparea fisurilor în profunzime). Lucrarea nu prezintă intervenții anterioare de restaurare. S-au regăsit urme de grund și culoare în adânciturile cutelor, de unde rezultă că statuia a fost grunduită și pictată.

În vederea participării la expoziție, Organizatorii (Muzeul De Artă din Budapesta), s-au angajat să efectueze lucrările de conservare-restaurare ale piesei. În acest scop, comisia care a efectuat expertiza stării de conservare a lucrării, a făcut propuneri privind transportul în bune condiții la Budapesta și restaurarea acesteia conform proiectului întocmit.

A urmat întocmirea documentației conform legii patrimoniului cultural privind aprobarea exportului temporar a sculpturii (clasarea, avizul de principiu, contractul de împrumut, asigurarea, hotărârea Comisiei Naționale a Muzeelor, ordinul Ministrului Culturii, certificatul de export temporar) și la începutul lunii ianuarie 2006 aceasta a fost transportată la atelierul de restaurare al Szépművészeti Múzeum, înzestrat pentru determinarea detaliată a stării de conservare, pentru identificarea cauzelor deteriorării și pentru planificarea exactă a intervențiilor de conservare - restaurare, unde se aflau la dispoziție mijloacele și aparatura necesare diagnosticării. Ambalarea lucrării a fost efectuată în prezența și sub supravegherea conservatorului și restauratorului – în ladă din lemn special construită pentru transportul operelor de artă, cu sisteme de fixare cu materiale de ambalaj speciale, straturi protectoare pentru vibrații (din burete cauciucat) - de o firmă specializată în transportul operelor de artă (desemnată de organizatori), care a efectuat și transportul.

Transportul a fost efectuat în bune condiții, respectându-se legile în vigoare privind securitatea operelor de patrimoniu, piesa fiind însoțită pe tot parcursul de curierul desemnat de muzeu, care la predarea piesei a participat la dezambalarea ei,

împreună cu restauratorii de la Budapesta. S-a încheiat un proces verbal de constatare a stării de conservare, stare care a fost comparată cu cea existentă anterior plecării din Sibiu. A rezultat că piesa nu a suferit nici o transformare pe parcursul transportului.

Timpul fiind relativ scurt până la vernisarea expoziției (doar trei luni), piesa a fost supusă doar unor intervenții absolut necesare de conservare și restaurare și nu unui proces complex care ar fi necesitat o perioadă mai lungă de timp. Toate aceste intervenții au fost efectuate după propunerile făcute anterior de comisie, cu acordul Muzeului Brukenthal. A fost efectuată conservarea piesei, curățirea suprafeței care a fost efectuată concomitent cu conservarea resturilor de vopsea. În curățire s-a inclus și diminuarea considerabilă a cantității sărurilor solubile, la un nivel de concentrație atât de scăzut încât să nu mai reprezinte pericol pentru obiectul de artă. A fost consolidat materialul pietros, pentru menținerea integrității statuii fisurate, dar încă întregi, fiind întrebuințați drugi speciali așezați în rășină artificială, introduși „invizibil” în planul inferior al obiectului de artă, unde s-a aplicat și o placă de oțel groasă de 10 mm.

Considerată de specialiști o adevărată capodoperă a genului, a fost amplasată în cadrul expoziției într-un loc central.

La itinerarea expoziției, la Muzeul Național de Istorie și Artă din Luxemburg (Musée National d’Histoire et d’Art), s-au efectuat aceleași proceduri de ambalare și transport, care s-au repetat și la reîntoarcerea piesei acasă, de la Luxemburg la Sibiu.

Pietà din Sibiu (Pietà cibiniensis), cunoscută în lumea artei ca una dintre cele mai frumoase Pietà din lume, datorită intervențiilor de conservare și restaurare la care a fost supusă, a reușit să participe la cele două expoziții menționate mai sus, unde a putut fi admirată în toată splendoarea ei.

Bibliografie

- Avram, Alexandru – *800 de ani ai Bisericii Germanilor din Transilvania*. (Thaurdruck, Giesriegl Ges.), p. 64.
- Kertesz, Andrei – *Arta religioasă a sașilor din Transilvania*, (Muzeul Național Brukenthal, 2005), p.13.
- Vătășianu, Virgil – *Istoria artei feudale în Țările Române*, vol I, (București, Editura Academiei R. P. R.,1959), p. 326

A SPECIAL MASTERPIECE FROM NATIONAL MUSEUM BRUKENTHAL COLLECTION, EXPOSED AT BUDAPEST AND LUXEMBURG CONSERVATION ISSUES

Summary

On the occasion of the collaboration with the Art Museum of Budapest (Syépművészeti Múzeum) for the opening of *Art and Culture under the Last of the Luxemburg Dynasty, 1387-1437* exhibition (21.03.2006 – 15.10.2006), the Brukenthal National Museum took part in the event with four silverware pieces and three stone statues.

A particular attention has been given to the preservation issues regarding the so-called *Pietà cibensis* or *Pietà of Sibiu* (about 1400). The sculpture, displaying Late Gothic features, was initially comprised in Michael J. Ackner's collection. It became one of the Brukenthal Museum exhibits in 1876.

Inherently unstable (the piece is broken and presents deep cracks), the statue required interventive conservation treatment, in order to prevent its degrading and partial disintegration due to the existence of salts in its texture. Large pieces of the sculpture were held together with metal dowels. The stained surfaces were cleaned. The cleaning and stabilization procedures for this particular masterpiece were performed in Budapest.